

YÜRÜRLÜKTE OLMAYAN OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILABİLİR Mİ?

*Dr. Murat Özler**

ABSTRACT

This study focused on the emergency ordinances in Turkey it is possible to issue decrees having the force of law during states of emergency. In turkey during states of emergency the Council of Ministers, meeting under the chairmanship of the President of the Republic, may issue law – amending Ordinance on matters necessitated by the emergency situation. According to the case law of the constitutional court, emergency ordinances can only be issued on matters necessitated by emergency situations. Therefore, the constitutional court has ruled that emergency measures and derogation in emergency ordinances should be applied only during the time of emergency and in the regions for which emergency rule is declared. In addition to this.

I. GİRİŞ

Türkiye'nin Güneydoğusunda uygulanmakta olan Olağanüstü hal yönetiminin son bulmasıyla birlikte Olağanüstü Hal Yasası, bir daha olağanüstü hal ilan edilene kadar askıya alınmıştır. Olağanüstü halin kalkmasına bağlı olarak da olağanüstü hale ilişkin olarak çıkarılmış bulunan Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ve bildirimler yürürlükten kalkmıştır. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi 2.1.2003 tarihinde kabul ettiği 4778 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”¹nun 32. maddesi ile, 15.12.1990 tarihli ve 430 sayılı² Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin 3. maddesinin (C) bendinin birinci

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü.

1 11 Ocak 2003 tarih ve 24990 sayılı **Resmi Gazete**.

2 16 Aralık 1990 tarih ve 20727 sayılı **Resmi Gazete**.

paragrafında değişiklik yaptı. Yani Olağanüstü hal yönetiminin sona ermesiyle yürürlükten kalkmış bir Olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameinde değişiklik yapılmış oldu. Başka ifade ile "Olmayan KHK da değişiklik"³ yapıldı.

Bu gelişme çerçevesinde Olağanüstü hal kalkınca Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri yürürlükten kalkar mı? sorusuna yanıt aramak bir zorunluluk teşkil etmiştir. Bu sorunun cevabını vermek hiç şüphesiz ki, Olağanüstü hal Kanun hükmünde Kararnamelerinin hukuki rejiminin gerek doktrinde gerekse Anayasa Mahkemesi Kararları çerçevesinde irdelenmesini gerektirmektedir. Bu irdilemede asıl üzerinde durulacak mesele, 430 sayılı Olağanüstü hal Kanun hükmünde Kararnamesine ilişkin olarak yapılan değişikliğin içeriği⁴ olmayıp, Olağanüstü hal kalkınca Olağanüstü hale ilişkin olarak çıkarılmış Kanun hükmünde Kararnameleri'nde yürürlükten kalkıp kalkmayacağı sorunudur.

II. OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİNİN ANAYASAL ÇERÇEVESİ

Olağanüstü hal rejimlerine, iç karışıklık, ayaklanma, savaş tehlikesi, doğal afetler ve bunlara benzer nedenlerle devlet ve toplum güvenliğini sarsan durumlarla karşılaşıldığında başvurulmaktadır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın da aralarında bulunduğu bir çok anayasa, olağan rejim kuralları ile giderilmesi mümkün olmayan bu gibi durumların giderilmesi amacıyla olağanüstü haller adı altında, normal hukuk düzeninden ayrı bir yönetim usulünü benimsemiştir.

1982 Anayasası, aralarındaki nitelik farkına uygun olarak iki tip olağanüstü hal rejimi öngörmüştür. Bunlardan ilki Anayasanın 119. Maddesinde düzenlenen, "Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı", diğeri ise, Anayasanın 120.Maddesinde düzenlenen

³ 24 Aralık 2002 tarihli **Radikal Gazetesi**.

⁴ Söz konusu değişiklik getirilen düzenleme:
"Hükümlü veya tutuklular, olağanüstü hal ilânına neden olan suçluların soruşturulmasında ifade alma, yer gösterme, yüzleştirme, teşhis ve tıbbi muayene için Olağanüstü Hal Bölge Valisinin teklifi üzerine, yetkili Cumhuriyet Başsavcısının talebi ve hâkimin kararı ile, her defasında dört günü geçmemek üzere ceza infaz kurumu veya tutukevinden alınabilir. Bu süre hükümlülük veya tutuklulukta geçmiş sayılır. Hâkim, her defasında karar vermeden önce hükümlü veya tutukluyu dinler. Hükümlü veya tutuklu ceza infaz kurumu veya tutukevinden alındıktan sonra da yasal konumunun gerektirdiği haklardan yararlanır. Ceza infaz kurumu veya tutukevinden ayrılış ve dönüşlerinde hükümlü veya tutuklunun sağlık durumu doktor raporu ile tespit edilir." şeklindedir.

“Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı”dır.

Olağanüstü hal rejimleri, uygulanmalarına neden teşkil eden olayların niteliğine göre, yürütme organına, hak ve hürriyetlerin önemli ölçüde sınırlanması hatta durdurulmasına ilişkin geniş yetkiler vermektedir. Nitekim 1982 Anayasasının 121. Maddesinin 2. Fıkrasına göre, “... 119uncu madde uyarınca ilân edilen Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.

Anayasadaki düzenlemeden anlaşılacağı üzere, Anayasa öngörmüş olduğu olağanüstü hal rejimlerinin statülerinin Kanun ile düzenlenmesini emretmektedir⁵. Nitekim bu amaçla yasama organınca 25.10.1983 tarihinde 2935 sayılı Olağanüstü Hal Yasası⁶ çıkarılmıştır. Olağanüstü Hal Yasası, ülkenin bütününde ve sürekli olarak yürürlüğe ve geçerliliğe sahip olmakla beraber, olağanüstü hal ilân edilmediği sürece uygulanmamakta yani askıda kalmaktadır. Ancak olağanüstü hal ilanı ile birlikte, olağanüstü hal ilan edilen bölgede ve sürede uygulanacak, olağanüstü halin son bulmasıyla birlikte de tekrar askıya alınacak ve yürürlükte kalmaya devam edecektir.

1982 Anayasası, olağanüstü hal rejimlerinde Kanunla düzenlenmeye yer vermekle⁷ birlikte, bunun yanında Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ile de düzenleme öngörmektedir. Anayasanın 121. maddesinin 3. fıkrası “... Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir...” hükmü ile

⁵ Zafer Üskül, “Türkiye’de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi”, Tarık Zafer Tunaya’ya Armağan, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, 1992, s. 283-284.

⁶ 27 Ekim 1983 tarih ve 18204 sayılı **Resmi Gazete**.

⁷ 1961 Anayasası döneminde Olağan üstü hallerde Kanunla düzenleme ilkesi geçerli olmuştur. 1961 anayasası 123. maddesi ile, “Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilanı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.” hükmünü getirmiş, ancak 123. maddenin öngördüğü bu kanun hiç çıkarılmamıştır.

Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna Kanun hükmünde Kararnamelerle de düzenlenme yetkisi tanımıştır.

Olağanüstü hal Kanun hükmünde Kararnameleri, Anayasanın 91. maddesinde düzenlenen Olağan Kanun Hükmünde Kararnameler⁸ den farklı olarak, bir yetki yasasına dayalı olmadan kaynağını ve dayanağını doğrudan doğruya Anayasadan almaktadır⁹. Bu anlamda Olağanüstü Hal Kanun hükmünde kararnameleri için yetki kanununa gerek olduğunu ileri sürmek veya 2935 sayılı Olağanüstü Hal Yasasını bir yetki yasası kabul etmek¹⁰ imkanı bulunmamaktadır.

Anayasaya göre Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Olağan Kanun Hükmünde Kararnamelerden farklı olarak, bir yetki kanunu gerektirmediği gibi, yine Olağan Kanun Hükmünde Kararnamelerden farklı olarak, sebebe bağlı bir işlem türüdür¹¹. Yani Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararname çıkarabilmek için öncelikle usulüne göre ilan edilmiş bir Olağan Üstü hal olmalıdır. Dolayısıyla Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamesi çıkarabilme yetkisi, sadece olağanüstü hal ilan edilen süre içerisinde kullanılabilir¹².

Olağanüstü Hal Kanunu Hükmünde Kararnamelerine konu unsuru bakımından Anayasa'nın 121. maddesinin 3. fıkra düzenlemesi ile getirilen tek sınırlama¹³, olağanüstü halin gerekli kıldığı konulardır. Olağanüstü halin

⁸ Turgut Tan, "Türk Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar", Prof. Dr. Latif Çakıcı'ya Armağan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 50, No: 1-2, Ocak-Haziran 1995, s.335 vd.; Kemal Gözler, **Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukuki Rejimi**, Bursa : Ekin Kitabevi Yayınları, 2000; Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Bursa : Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, s.394-398.

⁹ Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, 4.b., İstanbul : Beta Yayınları, 1997, s.32; Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 4.b., Ankara : Yetkin Yayınları, 1995, s.212; Kemal Gözler, "Olağanüstü Hal Rejimlerinde Özgürlüklerin Sınırlandırılması Sistemi ve Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Hukuki Rejimi", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 47, s: 4, Ağustos 1990, s.580-584; Tanör Bülent, Yüzbaşıoğlu Necmi, **1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001, s.403. Üskül, "Türkiye'de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi", s.284.

¹⁰ Çetin Özek, 22 Mayıs 1990 tarihli **Cumhuriyet Gazetesi**.

¹¹ Mehmet Semih Gemalmaz, "Olağanüstü Rejim Raporu", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C: XV, S: 134, 1991, s.44; Tanör Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, s.406; Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, s.316-317.

¹² Tanör Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**.

¹³ Ancak belirtmek gerekir ki Anayasanın 15. madde düzenlemesi de, Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamelerine konu sınırlaması getirmektedir. Buna göre "Savaş,

gerekli kıldığı konular ise olağanüstü halin sebep ve amaç unsurlarıyla sınırlıdır. Dolayısıyla Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri olağanüstü hale yol açan nedenlerin ortadan kaldırılması ve bu nedenlerle bozulan kamu düzeninin yeniden oluşturulması amacına yönelik olarak çıkarılabilir¹⁴.

III. OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME- LERİNİN YÜRÜRLÜK SORUNU

Doktrinde meseleye bakılacak olursa, Duran¹⁵'a göre Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri yalnız olağanüstü hal ilan edilen illerde ve bunalım süresince uygulanmak üzere, bunalımın gerekli kıldığı konularda, Kanunlarda ve Anayasada öngörülmüş olsun ya da olmasın, daha ağır ve yeni tedbir, çare, çözüm ve yaptırımları içeren düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenlemelerin "duruma özgü kimi önlemler" ve "uygulamaya yönelik" olması gerekir. Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamesi bunalımlı dönemin sona ermesiyle de kendiliklerinden geçerlik ve yürürlüklerini yitirirler. Nitekim Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamelerin somut önlemlere ilişkin olması gerektiğini ileri süren ÜSKÜL'e göre de¹⁶ olağanüstü hal kaldırıldığında Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri yürürlükten kalkacaktır.

Kuzu,¹⁷ Olağanüstü halin süresi sona erdiğinde o döneme ilişkin olarak çıkarılmış olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerinin de

seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler ile, ölüm cezalarının infazı dışında, kişini yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanmıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

¹⁴ Tanör Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, s.406.

¹⁵ Lütfi Duran, **Türkiye Yönetiminde Karmaşa**, İstanbul : Çağdaş Yayınları, 1988, s.66 vd; Lütfi Duran, "Bunalım Kararnameleri", Prof. Dr. Turan Güneş'e Armağan, Ankara üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 50, No: 3-4, Haziran-Aralık 1995, s.151.

¹⁶ ÜSKÜL, "Türkiye'de Olağanüstü Halin Hukuksal Çerçevesi", s.283-284; Aynı yönde bkz. Tanör Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, s.406.

¹⁷ Burhan Kuzu, Olağanüstü hal kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi, İstanbul: Kazancı Yayınları, 1993, s.248

yürürlüklerinin sona ereceğini, ancak Hükümetin olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesine ilişkin düzenlemede en son uygulanabileceği bir tarih göstermesi halinde söz konusu kanun hükmünde kararnamenin de gösterilen tarihte yürürlükten kalkacağını belirtmektedir.¹⁸ Kuzuya göre, Hükümet, bu süre içerisinde söz konusu olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesini yeni çıkaracağı kanun hükmünde kararname ile değiştirebilir veya yürürlükten kaldırabilir.

Diğer yandan Kuzu, olağanüstü dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin olağanüstü dönem geçtikten sonra, aynı nedenlere dayanılarak ilan edilecek yeni bir olağanüstü dönemde aynı bölgede veya başka bir bölgede uygulanma imkanları olup olmadığı hususuna ilişkin olarak da, "...bir önceki dönemde veya daha eski dönemlerde uygulanmış olan kanun hükmünde kararnamelerin yeni olağanüstü hal ilan edilmiş olan bölgelerde uygulanmalarında herhangi bir sakınca yoktur. Fakat, bu uygulama otomatik olmamalıdır. Yani olağanüstü hal ilan edilir edilmez o tip olağanüstü hal için alınmış olan tedbirleri ihtiva eden kanun hükmünde kararnameler kendiliklerinden uygulamaya girmemelidir. Bunların uygulamaya girip girmeyeceklerine, yeni olağanüstü hal durumunda yetkili olan Hükümet karar vermelidir..."¹⁹demektedir. Belirtmek gerekir ki, olağanüstü halin son bulmasıyla, olağanüstü hale ilişkin olarak çıkarılmış kanun hükmünde kararnamelerin yürürlükten kalkacağı bir kere kabul edildikten sonra, aynı bölgelerde yeniden bir olağanüstü hal ilan edikse bile, bu kanun hükmünde kararnamelerin kendiliğinden veya Kuzu'nun da belirttiği gibi otomatik olarak yürürlüğe girebileceklerini teknik hukuk bakımından kabule imkan yoktur. Diğer yandan önceki sorunları çözmeye kullanılan kanun hükmünde kararnamelerin, yeni sorunları çözmeye yetersiz kalabileceği veya olağanüstü hale neden olan olaylar ve önlemler açısından ölçülü olmayabileceği de göz önünde tutulmalıdır.

Aslında olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerinin yürürlük konusu ile ilgili ne Anayasada ne de olağanüstü hal kanununda açık bir hüküm vardır. Bu boşluk Danışma Meclisinde fark edilmiş ve bu konuda

¹⁸ Nitekim Fransa'da Cezayir olayları nedeniyle ilan edilmiş olan olağanüstü hali kaldıran 29 Eylül 1961 tarihli kararda Cumhurbaşkanı, olağanüstü hal yasasına dayanılarak alınmış olan tedbirlerin olağanüstü hal son bulduktan sonra da bir süre daha yürürlükte kalacağını belirtmiş ve bu karar daha sonra bir kanunla kaldırılmıştır. Bkz. Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı...**, s.251

¹⁹ Kuzu, **Olağanüstü Hal Kavramı...**, s.249

çeşitli önergeler verilmiştir, ancak bunlar yasal düzenlemeye yansımamıştır.²⁰

IV. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİNİN HUKUKİ REJİMİ

Uygulamada Anayasa Mahkemesi Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerine ilişkin vermiş olduğu iki kararında²¹ Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnameleri için bir yetki yasasına gerek olmadığını, Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin bu yetkiyi doğrudan Anayasanın 121. maddesinden aldığını belirtmiştir. Mahkeme, bu yetkinin kullanılabilmesi için öncelikle usulüne uygun şekilde olağanüstü hal ilanı için gereğini vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi Olağanüstü hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin konu unsuru bakımından değerlendirmesini yaparken, bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin Olağanüstü halin gerekli kıldığı konularla sınırlı olduğunu, bunun da Olağanüstü halin neden ve amaç öğeleriyle sınırlı olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre, "...Olağanüstü Hal KHK'leri Olağanüstü Hal Yasası ile saptanan sistem içerisinde, Olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda uygulamaya yönelik olarak çıkartılabilir. Bu tür KHK'lerle yalnızca olağanüstü hal ilânını gerektiren nedenler gözetilerek, bu nedenlerin ortadan kaldırılması için o duruma özgü kimi önlemler alınabilir..."²²

Anayasa Mahkemesine göre Olağanüstü hal yer ve süre bakımından sınırlıdır. "... Olağan üstü hal KHK'lerinin uygulanacağı yer Olağanüstü hal ilan edilen bölge veya bölgelerdir..." Diğer yandan Olağanüstü hal KHK'si çıkarma yetkisi Olağanüstü hal süresiyle de sınırlıdır. "...KHK ile getirilen kuralların nasıl olağanüstü hal öncesine uygulanmaları olanaksız ise olağanüstü hal sonrasına da uygulanmaları veya başka bir zamanda veya yerde Olağanüstü hal ilanı durumunda uygulanmak üzere geçerliliklerini

²⁰ Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, C: 20, B: 151, o: 2, s.773 vd.

²¹ Anayasa Mahkemesi, E.1990/25, K.1991/1 KT: 10.1.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S: 27, C: 1, s.98vd; Anayasa Mahkemesi, E.1991/6, K.1991/20 KT: 3.7.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S: 27, C.I, s.396 vd.

²² Anayasa Mahkemesi, E. 1990/25, K.1991/1, KT: 10.1.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S: 27, C: 1, s.98vd.; Anayasa Mahkemesi, E.1991/6, K. 1991/20, KT: 3.7.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, s: 27, C.I, s.396

korumaları olanaksızdır...”²³ Böylece Mahkeme, Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerinin somut önlemlere ilişkin düzenlemeler getirmesi gereğini vurgulayarak Olağanüstü halin yürürlükten kalkması halinde de işlevlerini tamamlayarak yürürlükten kalkacaklarını vurgulayarak doktrindeki görüşlere paralel içtihatla bulunmuştur.

V. SONUÇ

Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda olağanüstü halin ilan edilmiş olduğu bölge ve zaman dilimi içerisinde etki ve sonuç doğurmak üzere, olağanüstü hale neden olan olayların giderilmesi ve tekrar olağan hale dönüş için gerekli somut önlemleri içerirler. Alınan önlemler etkili olduktan ve tekrar olağan hale döndükten sonra Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri işlevlerini tamamlayarak yürürlükten kalkarlar. Bu çerçevede Türkiye Büyük Millet Meclisince 430 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu Hükmünde Kararnamesinde yapılan değişiklik yok hükmündedir. Ancak belirtmek gerekir ki, eğer isteniyorsa yasama organı olağanüstü hal rejimlerinin statülerini düzenleyen yasalarda değişiklik yapma yoluna gidebilir. Bu konuda herhangi bir engel yoktur. Ancak Türkiye'nin tümünde veya belli bölgelerinde yeniden olağanüstü hal ilan edilmesi halinde Cumhurbaşkanı başkanlığı altında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü hale neden olan olayların giderilmesi ve tekrar olağan hale dönüş için gerekli somut önlemleri içeren olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerini yeniden usulüne uygun olarak çıkarmak zorundadır.

²³ Anayasa Mahkemesi, E.1990/25, K.1991/1, KT: 10.1.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S: 27, C: 1, s.100vd.; Anayasa Mahkemesi, E.1991-6, K.1991/20, KT: 3.7.1991, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S: 27, C: 1, s.398 vd.